

Дон Кихот од Канапа Драгана Алексића у шпанском руху
Dragan Aleksić, *Don Quijote del Bramante*
(Coordinación y edición Jasna Stojanović, GREC.
Oviedo: Luna de Abajo, 2022, 48 pp.)

Приказала **Анамарија Н. Мариновић**, Centro de Literaturas e Culturas Lusófonas e Europeias da Universidade de Lisboa (CLEPUL), Alameda da Universidade, 1600-214 Lisboa, Portugal, aninhalisboa1405@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-8684-2748>

О безвремености и свеприсутности можда најпознатијег лика шпанске књижевности, Дон Кихота, на српском говорном подручју, сведочи нам још једна књижевна творевина заснована на личном односу њеног писца и његовог омиљеног лика из детињства. Ради се о краткој, духовитој, и помало сатиричној радио драми Драгана Алексића, *Дон Кихот од Канапа*, намењеној дечијој публици. Овога пута у питању је издање, у преводу на шпански, дела које је написано 1965, премијерно изведено годину дана касније, а објављено као књига 1974. године. Идеја за овај пројекат потекла је од професорке Јасне Стојановић са Катедре за иберијске студије Филолошког факултета у Београду, која је у израду превода укључила и некадашње студенткиње шпанског језика, књижевности и културе Ану-Марију Бјеговић, Вању Вулевић и Кристину Миловановић. Ипак, то што превод звучи као да јунаци изворно говоре на шпанском највећа је заслуга професорке Стојановић и њене колегинице, професорке Лурдес Гарсија Лоренсо (Lourdes García Lorenzo) са Универзитета у Вигу (Шпанија).

Јединственост овог преводилачко-издавачког подухвата састоји се и у популарисању српске књижевности за децу на шпанском говорном подручју, будући да је до сада јако мали број дела намењених деци преведен на шпански. Ово је и још један корак ка зближавању српске и шпанске културе, будући да се шпанској публици (и дечијој и одраслој) први пут представља један њима познат књижевни јунак, али виђен из потпуно другачије перспективе, и из њима недовољно познате Србије. Овакви преводилачки пројекти могли би да се сврстају у неку врсту културне дипломатије, јер се посредством бољег упознавања и

повезивања култура стварају пријатељски односи између две земље, помаже се пропагирању вредности међусобног поштовања и толеранције, као што могу и да се ублаже неки евентуални негативни стереотипи који би могли да постоје о Србији изван њених граница. Ово дело је, на изванредан начин, пионирског карактера, јер се можда по први пут Дон Кихот јавља деци као драмски јунак, и то њиховог узраста, а не као већ одрастао човек и формирана личност.

Иако је лик Дон Кихота српској публици познат још од времена Доситеја Обрадовића, кроз преводе, адаптације, одломке намењене одраслој и млађој публици, овога пута он путује кроз простор и време, мења националност, језик, културу којој припада, па чак и године старости, и није више *Велеумни племић од Манче*, већ дечак, Дон Кихот од Канапа, који са родитељима и сестром Ивоном живи у Београду, у двадесетом веку, када је на светској политичкој сцени хладни рат између Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза. Чувши родитеље како анализирају новински чланак посвећен актуелној политици (која њему није блиска), мали Дон Кихот се уплаши када чује израз да ће „земља одлетети у ваздух“ ако две сукобљене политичке силе наставе да се понашају тако како се понашају. И док одрасли мисле на могућу опасност од атомског наоружања, малишан (који још не зна шта су то идиоматски изрази у језику), схвата буквално ове речи и одлучује да веже планету канапом како би је спречио да одлети.

Док се сви сећамо одраслог Дон Кихота, који је, читајући превише витешких романа (доброг и лошег квалитета), помешао елементе стварног живота и уобразиље и много пута испаштао због свог идеализма и доброте (био је тучен, понижаван, исмеван), млади Дон Кихот има много сличности са њим. Овога пута он није читао никакве „сумњиве“ књиге, већ су вести из новина главни „кривац“ за то што одлучује да постане спасилац планете. Такође, он овде није *Витез Тужнога Лица*, који у појединим читаоцима изазива сажаљење, већ одлучни мали јунак, који је, упркос примедбама одраслих, решен да спроведе свој план у дело, под условом да Ивона не ода тајну. И он је добар, идеалиста, руководи се жељом да помогне другима, и није од оних који само причају, већ и предузима одређене кораке како би остварио свој циљ, што га чини креативним, енергичним, духовитим и храбрим, налик његовом далеком шпанском „претку“, који већ више од четири стотине година успешно води дијалог са читаоцима.

У својим пустиловинама мали Дон Кихот се сусреће са низом одраслих, од којих нико нема име (двојцом планинара, машиновођом и његовом женом, капетаном брода „Ђорава бака“), наилазећи на разне препреке како би дошао до канапа. Сви ови карактери свде се на типске ликове, представнике одређеног занимања, а који су комични, незаинтересовани за озбиљне проблеме који муче свет, а канап им неодложно треба за неке сасвим обичне и баналне ствари (попут ширења веша, играња глувих телефона).

Овај кратки драмски текст у свега пет сцена на деци близак начин исмева одређене људске мане попут хвалисавости и лењости, али и тврдоглавости и претеране занесености, док стаје на страну храбрости, предузимљивости и племенитих циљева.

Интересантно је да Дон Кихота од Канапа не виђамо у свом најпрепознатљивијем издању: не прати га верни Санчо Панса, не јаше на старом кљусету Росинантеу, нема шлем и штит, он говори савременим језиком, уз понеки жаргонски израз, зна шта је воз, шта је брод, као и која су типична српска јела (која машиновођа не једе јер нема времена). Налик многим књижевним херојима, он је сам и хвата се у коштац са неразумевањем и равнодушношћу света који га окружује, док као глас разума делује на њега глас сестре Ивоне.

Док са највећом озбиљношћу приступа задатку везивања и спашавања планете да не одлети у ваздух (по чему је помало сличан савременим тинејџерима еколозима и осталим младим револуционарима са друштвених мрежа), сусреће се са коментарима и опаскама којима одрасли покушавају да га уразме или осујете његов план, мање или више добронамерно.

У последњој сцени, баш када се Дон Кихот од Канапа спрема да победнички увеже последњи чвор на канапу око планете, сазнајемо са каквим би се све реалним проблемима суочио свет уколико би остао без канапа (бродови не би имали ужад, не би се могла везати шунка која се дими, нити би се могла повезати винова лоза, воз не би могао да се креће преко шина), а на све то главни јунак има спреман домишљат и вицкаст одговор, попут свог шпанског узора.

Да све буде реалистичније, кроз уста Ивоне, која је овде можда женски пандан Санчу Панси, читаоци откривају да је та „планета“ заправо њихово двориште, у коме постоји читав један дечији свет прошаран маштом, сплетом игара и невероватних догодовштина које је саткала дечакова домишљатост и забринутост за будућност света, док је девојчица само желела да се игра и да прескаче конопац. Без обзира на добре намере главног јунака, сви га критикују, грде, гунђају му, али нема омаловажавања и понижавања. Док „прави“ Сервантесов Дон Кихот на крају другог дела романа умире измирен са собом, својим ближњима и светом, овде нема смрти, јер је ипак дело намењено деци, али се истина открива кроз безазлену љутњу ликова, у којој нико не бива повређен или страшно увређен, већ само враћен у нормалну свакодневицу, где канап служи за сасвим обичне људске потребе, а не за узвишен циљ попут спашавања планете.

На дечији начин, ово дело представља и пародију савременог друштва и великих политичких проблема, као и претпоставку како би изгледао свет ако би деца „узела правду у своје руке“. Духовито, домишљато, весело, детиње раздрагано, а ипак озбиљно и дубоко, ово дело поставља многа питања: креативности, односа творца према уметничком делу, односа оригинала према наставцима и интерпретацијама, те питање треба ли са децом и пред децом говорити о страшним стварима попут могућности да планета страда због политике. Ту су и питања о томе ко је јунак, антијунак, пародија јунака или његов наследник, може ли дете да измени свет и како, или једноставно треба да ужива у игри и да се не меша у замршене послове и идеје одраслих, јер ће, у супротном, испасти смешно.

Овде нема озбиљног неприхватања, нема страшног сукоба између стварности и идеала, нема „лудости“, нема дихотомије између разумског и помало приземног схватања света, нити пријатељског покушаја да се главни јунак уразуми, оличеног у лику Санча Пансе, али нема ни борбе са ветрењачама, волшебницима и замишљеним војскама. Све је сведено на дечију машту и игру, у којој је процес спашавања света савршено уклопљен у атмосферу детињства, Београда и породичне куће на Петловом брду, у којој једно двориште има димензије планете, а један сасвим баналан предмет попут канапа може да има и чудотворна својства ако је употребљен у добре сврхе и са добрим циљем.

Ово је књижица коју вреди прочитати, која ће шпанској публици приближити једну нову варијанту омиљеног лика из Сервантесовог пера, али која ће их и насмејати и заголицати њихову машту, побудивши интересовање за Београд, за пуњене паприке, за српски смисао за хумор и за вечито младог, духовитог, доброг алтруисту и идеалисту, Дон Кихота, па био он од Манче или од Канапа, што у суштини и није нека велика разлика.

Бриљантно преведено, са примесама хумора, сатире, пародије, нонсенса и теорије игре, ово дело је прикладно и за дечију, и за одраслу публику. Не остављајући никога равнодушним, уводи читаоце у свет књижевности, маште, иновације и креативности, али без западања у клишее и баналност.

Пролазећи кроз многе трансформације (жанровске-временске, просторне, културне, језичке и старосне), Дон Кихот остаје непоновљиви књижевни јунак који наставља да се бори са неким новим „ветрењачама“ и изазовима, комуницирајући успешно и лепо са најразличитијим генерацијама, без обзира на епоху и град у који долази. Дакле, ¡Viva nuestro amado y siempre nuevo y único Don Quijote!